

ФОРМУВАННЯ ПРОЄКТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Розглядаються результати дослідження формування проєктної компетентності майбутніх викладачів у процесі професійної підготовки. Розкривається актуальність дослідження педагогічного проєктування та проєктної діяльності здобувачів освіти. У статті відображено переваги проєктної парадигми педагогіки, компетентнісної моделі навчання. Розкривається проблема формування проєктної компетентності майбутніх викладачів у єдності системного, культурологічного, діяльнісного, студентоцентрованого, особистісно-орієнтованого підходів. У статті запропоновано визначення проєктної компетентності викладача як частини професійно-педагогічної компетентності, що передбачає сукупність певних якостей особистості викладача, високий рівень його професійної підготовленості до проєктної діяльності, що зумовлює прогнозування, цілепокладання, моделювання, програмування та реалізацію проєктної діяльності здобувачів освіти з отриманням відповідних результатів за визначений час та з використанням певних ресурсів. У структурі проєктної компетентності викладача виділяємо три взаємопов'язані компоненти: соціокультурний, психологічний, педагогічний. Розроблено показники трьох рівнів сформованості проєктної компетентності викладачів.

У роботі наводиться технологія формування проєктної компетентності, в якій виділено три модулі: соціокультурний, психологічний та педагогічний. У статті зазначається, що технологія проєктування пропонує вирішення будь-якої проблеми, що передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого – інтегрування знань, умінь з різних галузей науки, техніки, творчості. Результати виконаних проєктів повинні бути відчутними: якщо в проєкті розглядається теоретична проблема, то вона має бути конкретно вирішена, якщо практична – результат повинен бути готовий до впровадження на практиці. Проведений експеримент підтвердив гіпотезу про позитивний вплив використання проєктних методів навчання в освітньому процесі з метою підвищення рівня професійної підготовки здобувачів вищої освіти.

Ключові слова: майбутні викладачі; здобувачі освіти; проєктна компетентність; компетентність; проєктування; педагогічне проєктування; компетентнісний підхід; soft skills.

Сьогодні, у зв'язку зі змінами, що відбуваються на виробництві, змінюються вимоги до молодого фахівця, крім фахових знань, мають бути сформовані soft skills. Основним завданням вищої освіти є підготовка конкурентоспроможного, мобільного фахівця, що володіє готовністю до самоосвіти протягом усього життя. Нагальною стає проблема підготовки вчителів, які володіють способами проєктування своєї професійної діяльності. Продуктивна освіта здобувачів освіти можлива тільки за умови високого рівня проєктної компетентності викладачів. Тому вища освіта має успішно виконувати таке важливе завдання щодо підготовки педагогічних кадрів, як формування проєктної компетентності майбутніх освітян.

Виявлена суперечність між значимістю проєктної компетентності викладачів як необхідної складової професійно-педагогічної компетентності сучасного викладача, що зумовлює успішність розвитку соціально активної, інтелектуально-творчої, морально-вихованої особистості здобувача освіти та обмеженістю у практиці сучасної вищої педагогічної освіти науково-обґрунтованих педагогічних технологій.

Застосування методу проєктів у навчальній діяльності здобувачів освіти проаналізовано С. Гончаренком, О. Савченком, О. Фунтіковою. Особливості організації проєктної діяльності здобувачів освіти під час вивчення педагогічних дисциплін розглядає О. Зосименко, яка зазначає, що “в освіті проєкти доцільно розглядати як інноваційну форму організації освітнього середовища, в основі якої лежить самостійна розробка здобувачами освіти значущої проблеми – від ідеї до її практичної реалізації – під гнучким керівництвом викладача”. Питання реалізації проєктної технології навчання знайшли своє відображення в публікаціях американських педагогів: Дж. Дьюї, В. Кіппатрика, Е. Коллінгса, які працювали на початку ХХ століття, та у працях сучасних дослідників: В. Гузєєва, Н. Матяш, Я. Пахомової, Є. Полата, Г. Селевка, І. Сергєєва, І. Чечель; К. Баханова, І. Дичківської, І. Єрмакова, Г. Ісаєвої, О. Любарської, О. Пехоти, О. Пометун, С. Шевцової.

Мета статті полягає в дослідженні теоретичних основ та особливостей застосування проєктних технологій у процесі підготовки викладачів.

Застосування інформаційних технологій у процесі навчання у ЗВО дає можливість активізувати пізнавальну, розумову та творчу діяльність майбутніх викладачів. Інформаційні технології розглядаються з позицій широкого використання в освітньому ЗВО інформаційних засобів та інформаційної продукції навчального призначення, а також сучасних технологій навчання.

Під інформаційним навчально-методичним комплексом передбачено дидактичну систему, в яку з метою створення комфортних умов для педагогічної ефективної багаторівневої інформаційної взаємодії між викладачами та здобувачами освіти інтегруються електронні освітні об'єкти, бази даних та комп'ютерне

середовище, а також сукупність інших дидактичних засобів та методичні матеріали, що забезпечують підтримку освітнього процесу [6].

Однією з технологій під час професійної підготовки може стати технологія проєктного навчання, спрямована на вдосконалення процесу інформаційної підготовки викладачів та підвищення її ефективності, з метою формування значимих для навчальної та професійної діяльності здібностей та якостей особистості майбутніх фахівців.

Істотним призначенням методу проєктів є надання здобувачам освіти потенціалу самостійно здобувати знання під час вирішення практичних завдань або питань, що вимагають інтеграції відомостей з різних предметних областей, сформуванню не тільки загальних, а й професійних компетентностей. Основу проєктної технології становить формування пізнавальних навичок у здобувачів освіти, вміння накопичувати знання, орієнтуючись в інформаційному просторі, виховання власного критичного і творчого розумового процесів.

Технологія проєктного навчання полягає в тому, щоб не лише дати здобувачам освіти знання, а й забезпечити формування та розвиток пізнавальних інтересів та здібностей, творчого мислення, умінь та навичок самостійної розумової праці [5].

Проєктна парадигма інтегрує гуманістичні традиції вітчизняної педагогіки, на основі яких сформувалися суб'єктно-діяльнісні, особистісно-розвиваюча та особистісно-орієнтована парадигми освіти. Водночас вона є комплексом самостійних ідей організації та розвитку освітнього процесу:

- уявлення про людину як про самостійну особистість, що вільно розвивається, володіє властивостями суб'єктивності та суб'єктності;

- визнання основною метою проєктної освіти формування суб'єкта перетворення індивідуальності та форм суспільного життя за допомогою опанування механізмів самопізнання, саморозвитку, самореалізації та усвідомленої творчості;

- проєктна освіта покликана розвивати ціннісно-сміслову сферу особистості за допомогою світоглядного синтезу знання індивідуального та соціального, технологічного та творчого, консервативного та новаторського, гуманітарного та природничого;

- проєктна освіта спрямована на формування гуманістичної позиції особистості у фізичному, соціальному і духовно-моральному просторі відносин себе і свого майбутнього, до навколишнього світу та її майбутнього;

- результатом проєктної освіти є особистість із гуманістичним світоглядом, здатна до ціннісно-сміслового самовизначення у просторі, успадкованого досвіду культурно-історичного розвитку, здатна до повного здійснення задумів життєтворчості шляхом безперервного розширення своїх актуальних меж [3].

Компетентна модель навчання, на думку багатьох науковців, відповідає сучасним вимогам особистості, суспільства й держави до якості професійно-педагогічної освіти. Змістове поняття "компетентність" передбачає здатність людини встановлювати зв'язки між знаннями та реальною ситуацією, здійснювати ухвалення рішень в умовах невизначеності та розроблювати алгоритм дій щодо його реалізації.

Проблема формування проєктної компетентності майбутніх викладачів у процесі професійної підготовки розкривається в єдності системного, культурологічного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого підходів до навчання.

Використання технології проєктного навчання завжди передбачає вирішення майбутніми викладачами кола проблем, розв'язання яких включає, з одного боку, використання сукупності різноманітних методів та засобів навчання, а з іншого – необхідність інтегрування знань та умінь із різних предметних областей [4].

Тому, якщо ми говоримо про проєктне навчання, то маємо на увазі саме спосіб досягнення дидактичної мети (суб'єктом якої є викладач) через детальну розробку проблеми (суб'єктом якої є здобувачі освіти) та її розв'язання, що має завершитися цілком реальним, практичним результатом.

Результати виконаних проєктів, які отримують майбутні викладачі, повинні бути відчутними: якщо розглядається теоретична проблема – це має бути конкретне її вирішення, оформлене в інформаційному продукті, якщо практична – продукт, готовий до споживання. Результатом з позиції викладача є зміна рівня сформованості ключових компетентностей, яких набуває майбутній викладач під час проєктної діяльності.

Проєктну компетентність викладача розглядаємо як частину професійно-педагогічної компетентності, зумовлену сукупністю певних якостей особистості викладача, високим рівнем його професійної підготовленості до проєктної діяльності, що зумовлює прогнозування, цілепокладання, моделювання, програмування та реалізацію проєктної діяльності здобувачів освіти з отриманням відповідних результатів за визначений час та з використанням певних ресурсів. У структурі проєктної компетентності викладача виділяємо три взаємопов'язані компоненти: соціокультурний, психологічний, педагогічний.

Інформаційний компонент технології проєктного навчання розглядається в контексті підготовки майбутніх викладачів, що мають необхідний обсяг інформації, необхідний для виконання професійних функцій. Тому виокремлюємо три етапи формування проєктної компетентності майбутніх викладачів у процесі професійної підготовки: мотиваційно-формувальний, компетентісно-формувальний та рефлексивно-оцінний. На мотиваційно-формувальному етапі забезпечується досягнення стійкої сильної мотивації щодо участі у проєктній діяльності здобувачів освіти спільно з викладачами в умовах проблемно-розвивального навчання, формується уявлення про сутність та функції проєктної діяльності, визначаються цілі опанування

технологій проектної діяльності та пізнавальний інтерес до неї. На компетентнісно-формувавальному етапі стимулюється відпрацювання здобувачами освіти проектних умінь та реалізація їхнього творчого потенціалу в різних формах самостійної та групової діяльності, що спрямовані на досягнення проектних та професійних цілей. Завдання рефлексивно-оцінного етапу формування проектної компетентності майбутніх викладачів полягає у забезпеченні взаємодії інтелектуальної та особистісної рефлексії.

Нами виділено та обґрунтовано педагогічні умови ефективного функціонування моделі формування проектної компетентності майбутніх викладачів у процесі професійної підготовки, до яких належать створення проектно-розвивального середовища, розробка та впровадження навчально-методичного комплексу, що відповідає цілям та завданням формування проектної компетентності майбутніх викладачів; забезпечення цілісності та безперервності, а також здійснення моніторингу результативності формування проектної компетентності.

Основним методом формування проектної компетентності майбутніх викладачів у процесі професійного навчання є метод педагогічного проектування. Під час формування проектної компетентності майбутніх викладачів у процесі професійної освіти використали проектування різних компонентів цілісного педагогічного процесу: моделювання конкретних педагогічних ситуацій із елементами ігрових технологій; створення творчих лабораторій з метою розробки педагогічних концепцій та систем; організація дискусій за підсумками роботи творчих лабораторій у режимі “круглого столу” з метою стимулювання у здобувачів освіти пізнавального інтересу, формування стійкої мотивації до успіху в проектній діяльності, навичок публічного виступу, захисту своєї позиції; проектування індивідуальної бесіди зі здобувачем освіти з подальшим обговоренням у формі рольової гри. Застосування проектного методу для цілеспрямованого формування проектної компетентності викладачів дає можливість розвиватися самостійності, ініціативності, гнучкості, здатності приймати відповідальні рішення, готовності до змін, умінні планувати та керувати часом, адаптивності [2].

Навчання майбутніх викладачів відбуватиметься не тільки в процесі оволодіння теоретичними та практичними знаннями та вміннями шляхом виконання різних вправ, а й у можливості самовираження особистості у процесі виконання творчого проекту. Проблема застосування методу проектів під час опанування майбутніми викладачами прийомів творчої проектної діяльності важлива для саморозвитку їхньої особистості, набуття нею нових властивостей та якостей, через створення творчого проекту за безпосередньої взаємодії викладача та здобувачів освіти. Результатом навчальної діяльності буде не лише підвищення індивідуальної активності, вдосконалення її як особистості, а й створення готового проекту. Так само не варто забувати, що мало знати теорію, потрібно вміти використовувати її практично, водночас важливо допомагати здобувачам освіти, опановувати найбільш продуктивні методи створення проекту.

На заняттях потрібно привчати думати та діяти самостійно, а під час навчання новим прийомом необхідно використовувати технологічні карти, електронні презентації та відео-уроки. Бажано частіше показувати здобувачам освіти перспективи навчання: майстер-класи провідних фахівців, педагогів-новаторів, готові проекти, методики та можливість їх застосування.

У процесі навчання слід звертати увагу на індивідуальні особливості кожного здобувача освіти (студентоцентрикований підхід) – майбутнього викладача, а у випадку створення групових робіт об'єднувати їх у диференційовані підгрупи. Пропонуючи новий проект, слід враховувати уподобання студентів, їхні інтереси та захоплення, щоб кожен новий проект не тільки оцінювався за відповідною шкалою, а й приносив задоволення у процесі створення, користь при подальшому його застосуванні. Після закінчення проекту не слід забувати заохочувати здобувачів освіти у дослідницькій діяльності в майбутньому [1].

Застосування в комплексі технології проектного навчання та інформаційних технологій веде до змін позиції викладача. З носія готових знань він перетворюється на організатора пізнавальної, дослідницької діяльності здобувачів освіти, які використовують комп'ютер для вирішення цих проблем.

Проектна компетентність викладача як інтегральна характеристика особистості визначає спрямованість проектних методик у педагогічній діяльності. Основою для диференціації рівнів проектної компетентності викладача є сукупність таких показників, як: рівень інтелектуального розвитку, необхідна система знань із різних галузей; рівень ціннісної свідомості, необхідний для здійснення свідомого вибору суспільних і особистісних цінностей, побудови на їх основі стійкої індивідуальної системи орієнтацій, що виконують мотивацію та саморегуляцію поведінки та діяльності.

Висновки. Таким чином, технології проектного навчання та інформаційні технології сприяють продуктивному засвоєнню знань, зацікавлюють здобувачів освіти, оскільки дають можливість висловлення власної позиції та підвищують творчий потенціал особистості. Інформаційні технології та технологія проектного навчання відіграють провідну роль у застосуванні дидактичного комплексу в умовах професійної підготовки майбутніх викладачів. Проектні технології передбачають систему самостійної, узгодженої, комплексної, комунікативно-пізнавальної діяльності, спрямованої на досягнення практичного результату – проекту, який сприяє з одного боку, використанню різноманітних методів, а з іншого – інтеграції знань, умінь і навичок з різних галузей наук, розвиває здатність до самоорганізації, саморозвитку, самовдосконалення майбутнього викладача.

Використана література:

1. Башинська Т. Проектувальна діяльність – основа взаємодії вчителя та учнів. *Початкова школа*. 2003. № 6. С. 58–59; № 7. С. 59–62.
2. Довбенко Т. Метод проєктів в історії шкільництва. *Шлях освіти*. 2005. № 2. С. 47–52.
3. Мелашенко К. М. Технологія проєктного навчання. *Завуч*, № 13(271). Травень, 2006. С. 12–14.
4. Освітні технології : навчально-методичний посібник / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. ; за заг. ред. О. М. Пехоти. Київ : А.С.К., 2004. 256 с.
5. Подобєдова Т. Ю. Підготовка майбутніх вчителів гуманітарного профілю до педагогічного проєктування : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 ; Луганський національний педагогічний університет імені Тараса Шевченка. Луганськ, 2005. 20 с.
6. Соснова М. А. Інформаційно-комунікаційні технології як складова сучасного інтерактивного навчання. *Вища освіта України*. 2014. Вип. 2. С. 93–98.

References:

1. Bashynska T. (2003) Proektualna diialnist – osnova vzaiemodii vchytelia ta uchniv. [Design activity is the basis of interaction between teacher and students] *Pochatkova shkola*. № 6. S. 58–59; № 7. S. 59–62. [in Ukrainian]
2. Dovbenko T. (2005) Metod proektiv v istorii shkilnytstva. [The project method in the history of schools] *Shliakh osvity*. № 2. S. 47–52. [in Ukrainian]
3. Melashenko K. M. (2006) Tekhnolohiia proektnoho navchannia. [Project learning technology] *Zavuch*, № 13(271). S. 12–14. [in Ukrainian]
4. Osvitni tekhnolohii [Educational technologies] / O.M. Pekhota, A.Z. Kiktenko, O.M. Liubarska ta in.; za zah. red. O. M. Piekhoty]. (2004) Kyiv : A.S.K. 256 s. [in Ukrainian]
5. Podobiedova T. Yu. (2005) Pidhotovka maibutnikh vchyteliv humanitarnoho profilu do pedahohichnoho proektuvannia [Preparing future humanities teachers for pedagogical design]. *Luhansk*. 20 s. [in Ukrainian]
6. Sosnova M. A. (2014) Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii yak skladova suchasnoho interaktyvnoho navchannia. [Information and communication technologies as a component of modern interactive learning] *Vyshcha osvita Ukrainy*. Vyp. 2. S. 93–98. [in Ukrainian]

Glyanenko K. A. Information technologies during the formation of project competence in the process of professional training of future teachers

The article discusses the results of a study of the formation of project competence of future teachers in the process of professional training. Reveals the relevance of the study of pedagogical design and project activities of applicants for education. The article reflects the advantages of the design paradigm of pedagogy, the competence-based learning model. The problem of the formation of the project competence of future teachers in the unity of the systemic, culturological, activity-oriented, student-centered, personality-oriented approaches is revealed. The article proposes a definition of the project competence of a teacher as a part of professional and pedagogical competence, which presupposes a combination of certain qualities of the teacher's personality, a high level of his professional readiness for project activities, which leads to forecasting, goal-setting, modeling, programming and implementation of project activities of applicants for education with obtaining appropriate results for certain time and using certain resources. In the structure of the teacher's project competence, we distinguish three interrelated components: socio-cultural, psychological, pedagogical. Indicators of three levels of formation of project competence of teachers have been developed.

The article provides a technology for the formation of project competence, in which three modules are distinguished: socio-cultural, psychological and pedagogical. The article notes that design technology offers a solution to any problem, which involves, on the one hand, the use of various methods, teaching aids, and on the other, the integration of knowledge and skills from different fields of science, technology, and creativity. The results of completed projects should be tangible: if it is a theoretical problem, then it is concretely solved, if it is practical, it is an appropriate result, ready for implementation in practice. The experiment carried out confirmed the hypothesis about the positive impact of the use of project-based teaching methods in the educational process in order to improve the professional training of applicants for higher education.

Key words: future teachers; students; project competence; competence; designing; pedagogical design; competency approach; soft skills.